

Aistivammaisten voimaantumiskokemukset

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus
aistivammaisten voimaantumiseen
johtavista kokemuksista

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi (AMK)
Sosiaalipedagoginen aikuistyö
Opinnäytetyö
23.08.2016
Sini Helistö

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on lisätä toimeksiantajalle tietoutta siitä, kuinka se voisi nykyistä paremmin hyödyntää kartoitettuja voimaantumisen keinoja edesauttaakseen asiakaskuntansa voimaantumiskokemuksia. Tietous aiheesta voi auttaa aistivammaisten henkilöiden kanssa työskenteleviä ammattilaisia ja läheisiä löytämään entistä paremmin keinoja tukea aistivammaisia henkilöitä kohti voimaantumiskokemuksia. Tavoitteena on kirjallisuuskatsauksen avulla selvittää, minkä kaltaiset asiat aikaisemmissa tutkimuksissa ovat saaneet aikaan aistivammaisille henkilöille voimaantumiskokemuksia. Opinnäytetyössäni kuvaan myös sitä, miten voimaantuminen on heissä ilmennyt.

Opinnäytetyö on toteutettu kuvailevan kirjallisuuskatsauksen keinoin. Siinä on käytetty kahdeksaa tutkimusta jotka käsittelevät aistivammaisia ja heidän voimaantumiskokemuksiaan, sekä niihin johtavia tekijöitä. Tutkimusmenetelmänä on käytetty laadullista sisällön analyysia. Kirjallisuuskatsauksessani on etsitty tietoa kahteen kysymykseen: ”Millaiset asiat ovat aiheuttaneet aistivammaisille ihmisille voimaantumiskokemuksia” ja ”Miten voimaantuminen on ilmennyt aistivammaisilla”. Näiden kahden kysymyksen alle on etsitty tutkimuksista kohtia, jonka perusteella loin johtopäätökset kirjallisuuskatsaukseni tuloksista.

Voimaantumiskokemusten aistivammaisten henkilöiden keskuudessa syntyminen kirjallisuuskatsaukseni perusteella merkittävästi vaikuttavat yhteisö ja ympäristö, itsenäisyys ja identiteetti, ihmissuhteet, tiedon lisääntyminen sekä saatu tuki ja arvostus. Voimaantumisen kirjallisuuskatsauksen perusteella voidaan sanoa näkyvän lisääntyneenä itsenäisyytenä, persoonallisena kasvuna ja voimistuneena identiteettinä, elämänhallinnan parantumisena, sekä muina myönteisinä selvästi havaittavina muutoksina. Johtopäätöksenä voisi sanoa, että voimaantumiskokemukset lisäävät aistivammaisten hyvinvointia ja niiden tuomat vaikutukset ovat positiivisia. Voimaantuminen ei kuitenkaan ole pysyvä tila ja sen määritteleminen on haastavaa, mikä hankaloittaa

voimaantumiskokemusten tunnistamista ja määrittelemistä.

Asiasanat: Aistivammaisuus, vammaisuus, voimaantuminen, empowerment, osallisuus, kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

HELISTÖ, SINI:

Empowerment experiences among
people with sensory impairment
Literature review about people with
sensory impairment and their
experiences that have led to the
empowerment.

Bachelor's Thesis in social pedagogy for work with adult people
36 pages, 0 pages of appendices

Autumn 2016

ABSTRACT

The objective of this thesis is to increase the knowledge about people with sensory impairment and their experiences which have led to empowerment. The knowledge of the topic can help professionals and their fellowmen to find even better ways to support people with sensory impairment towards experiences with empowerment. The goal is to explain with the literature review what kind of things in the previous research have caused the experiences of empowerment to people with sensory impairment. In the thesis I also describe how empowerment has occurred among them.

The thesis utilizes a literature review. It uses eight studies that deal with people who have sensory impairment and their experiences with empowerment and things that have led to them. The used research method was a qualitative content analysis. The literature review aimed to answer two questions: "What kind of things have occurred to people with sensory impairment experiences with empowerment" and "how empowerment has occurred in people with sensory impairment". Based on the results of literature review I made the final conclusions.

Based on my literature review, experiences of empowerment among people with sensory impairment have significantly influenced community and environment, independence and identity, relationships, increased knowledge, received support and appreciation. Based on the literature review empowerment can be seen occurring as an increased independence, personal growth and increased identity, better life management and other clearly visible positive changes. As a conclusion, the experience with empowerment among people with sensory impairment enhances their welfare and its influences are positive. Empowerment is not a permanent state and the definition is difficult, which makes it hard to recognise and define experiences of empowerment.

Key words: Sensory impairment, impairment, participation, empowerment, literature review

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TAUSTA, TARKOITUS JA TAVOITE	3
2.1	Toimeksiantajan esittely	3
2.2	Tavoite ja tarkoitus	3
3	VOIMAANTUMINEN	6
3.1	Voimaantumis-käsitteen määrittelyä	6
3.2	Osallisuus	8
4	VAMMAISUUS	10
4.1	Vammaisuuden monimuotoisuus	10
4.2	Aistivammaisuuden eri muodot	11
4.3	Vammaisten asema yhteiskunnassa	12
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	15
5.1	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus	15
5.2	Aineiston keruu ja analysointi	16
5.3	Sisällönanalyysiin toteutus tässä opinnäytetyössä	18
5.4	Kirjallisuuskatsaukseen valitsemani tutkimukset	19
6	OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	22
6.1	Voimaantumisprosessin henkilökohtaisuus	22
6.2	Voimaantumista aikaansaaneet teemat	23
6.3	Voimaantumisen ilmeneminen	27
7	POHDINTA	29
7.1	Johtopäätökset	29
7.2	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	31
7.3	Jatkotutkimusaiheet	32
	LÄHTEET	34

1 JOHDANTO

Perinteisesti vammaisuutta on tarkasteltu niin sosiopoliittisena ongelmana, kuin lääketieteellisenä kysymyksenä johon yhteiskunta joutuu vastaamaan toimenpiteillä. Toimenpiteet ovat usein holhoavia ja huoltavia ja joskus jopa yhteiskunnasta ja yhteisöstä eristäviä. Kuitenkin 2000-luvun alusta vammaisten henkilöiden oikeuksia on alettu painottamaan ja painopiste on nyt enemmän kohdistunut yhdenvertaisuuden ja yhteiskunnallisen oikeuden toteuttamiseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 20.)

Vammaisten kohdalla tarjotaan helposti vain perustarpeiden tyydytystä silloinkin, kun elämän haasteet liittyvät yksinäisyyteen tai elämän mielekkyyden puutteeseen. (Haarni 2006, 45). Usein vammaisilla on myös elämässään itsemääräämisoikeuden puutteesta johtuvia esteitä jotka rajoittavat mahdollisuuksia täysipainoiseen elämään. Se lisää vammaisten riskiä syrjäytyä. (Haarni 2006, 5.) Yksi merkittävä syrjäytymistä aiheuttava tekijä vammaisilla on se, että heillä ei ole välttämättä valtaa päättää asioista, jotka kuitenkin koskevat heitä itseään. Syitä siihen voi olla monia. Syy esimerkiksi voi olla se, että selvitäkseen elämässään vammaiset ovat riippuvaisia muiden avusta, eikä tällöin itsemääräämisoikeus toteudu välttämättä edes arkisissa asioissa. (Eriksson 2008,13.)

Räsänen (2006, 75) mukaan voimaantumisajattelun lähtökohtana on yhteiskunta joka on epäoikeudenmukainen ja sen myötä aiheutuneet seurausvaikutukset. Jotta ihminen voisi voimaantua, hän tarvitsee valtaistumista. Tämä tarkoittaa sitä, että hänellä tulisi olla valtaa ennen kaikkea siinä, että hän voisi määritellä itse elämänsä olosuhteet. Tällöin voidaan puhua ihmisen itsehallinnasta.

Idea tähän opinnäytetyöhön kumpusi omista kokemuksistani pitkin opintojani tekemissäni työharjoitteluissa vammaisten henkilöiden parissa. Työharjoittelut saivat minut pohtimaan vammaisten henkilöiden elämän mielekkyyttä ja omaan elämään liittyviä vaikutusmahdollisuuksia sekä erityisesti niiden puutetta. Ensimmäinen harjoitteluni oli 10. luokkaa käyvien lievästi ja keskivaikeasti vammaisten parissa, ja kaksi seuraavaa

itsenäisesti asuvien vammaisten parissa. Molemmissa harjoitteluissa tapaamani vammaiset elivät suhteellisen samankaltaista elämää kuin vammattomatkin ihmiset, mutta saivat lisätukea ja apua vammojensa aiheuttamiin haasteisiin. Päällisin puolin heidän elämä näytti olevan suhteellisen normaalia. Huomioni kiinnittyi kuitenkin epäkohtiin, haasteisiin ja eriarvoisuuteen mitä he kokivat vammansa vuoksi. Minua kosketti erityisesti heidän kokemansa huono itsetunto ja tyytymättömyys elämäänsä tai elämäntilanteisiinsa. Harjoittelujaksoni aikana pohdin paljon asioita, joiden avulla heidän elämänlaatuaan voisi parantaa. Ajatukseni suuntautuivat usein voimaantumisteorioihin joihin aiemmissa opinnoissa olin törmännyt. Pohdin, voisiko niiden avulla löytyä apua ja keinoja vammaisten voimaantumiskokemusten edesauttamiseen ja sen myötä elämänlaadun parantumiseen. Tässä opinnäytetyössä perehdyn kirjallisuuskatsauksen avulla asioihin, joilla on saatu aikaan voimaantumiskokemuksia vammaisille henkilöille.

Vammaisuus on kuitenkin monimuotoista. (Haarni 2006, 12). Siksi en tässä opinnäytetyössä aio käsitellä vammaisia yleisesti. Saadakseni tarkemman ja rajatumman kuvauksen, käsittelen tässä opintotyössä ainoastaan aistivammaisia henkilöitä ja heidän voimaantumiskokemuksiaan. Pohjimmiltaan kirjallisuuskatsaukseni siis liittyy ilmiön metsästämiseen aistivammaisten joukossa. Ennakko-oletukseni katsausta tehdessä oli, että voimaantuminen parantaa aistivammaisten henkilöiden elämänlaatua.

2 TAUSTA, TARKOITUS JA TAVOITE

2.1 Toimeksiantajan esittely

Opinnäytetyöni toimeksiantaja on Etevan kuntayhtymä. Eteva on Suomessa toimivista vammaispalveluiden tuottajista suurin. Se tuottaa työ- ja päivätoimintapalveluja erityisesti paljon apua tarvitseville, kuntoutus- ja kriisipalveluita erityisesti kehitysvammapsykiatriaa tarvitseville, asumispalveluita, perhehoitoa sekä asiantuntijapalveluita. Etevan palveluiden piirissä on vuositasolla 2300–2600 henkilöä. Eteva on muodostettu vuonna 2009 niin, että Pääjärven kuntayhtymä sekä Uudenmaan erityispalvelut-kuntayhtymä yhdistettiin. Eteva on noin 50 kunnan omistuksessa, mutta sen palveluista on sopinut noin 25 eri kuntaa, kuntayhtymää sekä yhteistoiminta-aluetta. (Eteva 2009, 3). Eteva on merkittävä vammaispalveluiden tuottaja ja kohtaa vuosittain suuren joukon vammaisia asiakkaita. Siksi koin erittäin mielekkääksi päästä tekemään opinnäytetyöni heille, sillä heidän kauttaan se voi saavuttaa monta vammaista asiakasta. Opinnäytetyöni on suunnattu henkilöstön kehittämisyksikköön.

Eteva tarjoaa yksilöllisesti suunniteltuja palveluita asiakkailleen, ja palvelut voivat kestää asiakkaalle jopa hänen koko elämänsä ajan. Palveluja suunnitellaan henkilöille niin fyysisistä, kuin psyykkisistä syistä vammautuneille yksilöille. Vamman on pitänyt myös ilmetä jo lapsuudessa tai viimeistään nuorena aikuisena. Vamman tulee olla pysyvä tai pitkään jatkuva, ja sen on aiheutettava merkittäviä rajoituksia vähintään kolmessa seuraavista: kommunikoinnissa, liikkumisessa, oppimisessa, itsenäisessä elämässä, itsensä huolehtimisessa, oman käytöksen ja toiminnan ohjauksessa tai oman talouden huolehtimisessa. (Eteva 2009, 7.)

2.2 Tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyössäni tavoitteenani on kirjallisuuskatsauksen avulla kuvata, mitkä tekijät ovat aikaisemmissa tutkimuksissa saaneet aikaan aistivammaisille henkilöille voimaantumiskokemuksia. Käsittelen työssäni

myös sitä, miten voimaantuminen on heissä ilmennyt. Yksi Etevan viidestä keskeisistä tutkimusalueista vuosina 2014–2016 on asiakkaan mahdollisuus yksilölliseen ja itsenäiseen elämään sekä niitä tukeviin palveluihin. (Eteva 2012a). Opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä tietoa toimeksiantajalleni siitä, kuinka se voisi nykyistä paremmin hyödyntää kartoitettuja voimaantumisen keinoja asiakaskuntansa voimaantumiskokemusten edesauttamisessa. Voimaantumiskokemusten myötä asiakkaan mahdollisuus yksilölliseen ja itsenäiseen elämään voisi olla lähemmin saavutettavissa.

Aihe on merkittävä myös, koska voimaantumiskokemukset ovat saaneet aikaan kokemuksia tasa-arvoisena osallistujana toimimisesta sekä mahdollisuuksista osallistua myös vaikuttamisen tasolla. (Lehtelä 2015, 40). Tällöin voisi ajatella, että raja vammaisten ja valtaväestön välillä olisi kaventunut yhdenvertaisemmaksi. Jotta voimaantuminen voisi toteutua, se tarvitsee toimivan yhteisön joka antaa yksilölle tilaisuuden luottamukselliseen ja tasa-arvoiseen yhdessä toimimiseen. (Luukkonen 2014, 76).

Ihmiset eivät halua tulla määritellyiksi johonkin toiseen hallitsevaan ihmisryhmään jonka oletetaan edustavan ideaalista ihmisyyttä. Näin ollen vammaisetkaan eivät halua tulla määritellyiksi suhteessa vammattomiin, vaan he haluavat tulla nähdyiksi oman yksilöllisen kokemuksensa valossa. He haluavat heidän oman yksilöllisen äänensä tulevan kuulluksi. Muulloin he helposti kokevat olevansa sorrettuja, ja heidän minuutensa olevan maahan poljettu. Iso osa ihmisistä ajattelee vammaisuuden olevan tragedia, vaikka vammaiset eivät edes itse kuvittelisi niin olevan. (Teittinen 2006, 225–226.)

Suomen perustuslain 2§:n mukaan yhteiskunnassa kaikilla tulee olla oikeus osallistua sekä vaikuttaa yhteiskuntaan ja sen päätöksentekoon, sekä lähiympäristön kehittämiseen. On jo siis laissakin määritelty että jokaisella yhteiskuntaan kuuluvalla, vammaisillakin, pitäisi olla mahdollisuuksia yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttamiseen. Henkilön psyykkiset tai fyysiset ominaisuudet eivät ole valideja perusteita asettaa

henkilö eriarvoiseen moraaliseen tai sosiaalisen asemaan. (Teittinen 2006, 211).

3 VOIMAANTUMINEN

3.1 Voimaantumis-käsitteen määrittelyä

Käsite voimaantuminen on suomennos käsitteestä empowerment. Empowerment suomennetaan toisinaan myös käsitteeksi valtaistuminen. Kyseisiä käsitteitä käytetään usein rinnakkain merkitsemään samaa asiaa. (Mattila 2008, 27–32) ja Hokkanen (2014, 20–21) määrittelevät voimaantumisen viittaavaan yksilön sisäiseen voimaantumiseen ja valtaistumisen taas yksilön ja ympäristön väliseksi valtaistumisen prosessiksi. Räsäsen (2006, 77) mukaan taas empowerment-käsitteelle ei ole suomenkielistä vakiintunutta vastinetta. Hänen mukaansa valta sekä vastuu liittyvät oleellisesti voimaantumiseen ja valtaistamisprosessiin. Valtaistaminen hänen mukaansa tarkoittaa juurikin yksilön tai yhteisön omien voimavarojen tai päätäntävällän parantamista sosiaalisen tuen ja vallan antamisen kautta.

Voimaantuminen voidaan nähdä prosessina jossa yksilö tai yhteisö saa lisää energiaa, voimaa ja voimavaroja elämäänsä. Se lisää tietoisuutta myös omista mahdollisuuksista. Osana voimaantumiseen liittyy vaikuttaminen ja aktiivinen osallistuminen omassa toimintaympäristössä. Se tarkoittaa identiteettiin liittyviä ulkoisia ja sisäisiä muutoksia ja sen tunteeseen liittyy vahvistava tunnekokemus omasta itsestä. (Mahlakaarto 2010, 25, 29.) Voimaantumisen tavoitteeksi voidaan katsoa myös se, että yksilö alkaa tiedostaa omia ongelmiaan ja haasteitaan, sekä saamaan äänensä kuuluviin. (Pääkkönen 2014, 13).

Voimaantumisella tarkoitetaan Salosen (2012, 18) mukaan usein ihmisen sisäisenä prosessina tapahtuvaa yksilöllistä voimaantumista. Oleellista siinä on ihmisen oma voiman tunteen lisääntyminen sekä omasta elämästä ja omista valinnoista vastuun ottaminen. Yksilön sisäistä voimaantumista pidetään yleensä ihanteena ja osoituksena terveydestä ja jaksamisesta. Se voidaan nähdä lopputuloksena, eli ihmisen tai ryhmän hyvinvointina.

Juha Siitosen yleinen voimaantumisteorian hahmotelma on hyvä peruste suomalaiselle voimaantumisajattelulle. (Mattila 2008, 31). Hänen voimaantumisteoriansa sopii hyvin sosiaalityön tutkimukseen ja on usein käytetty lähde useissa muissa opinnäytetöissä. (Pääkkönen 2014, 23). Siksi huolimatta Siitosen teoksen julkaisun kaukaisesta ajankohdasta, haluan tuoda myös hänen voimaantumisteoriani tietoperustakseni opinnäytetyöhöni.

Siitosen voimaantumisteorian mukaan keskeistä koko voimaantumisprosessin ajan on vapauden ja itsenäisyyden kokeminen. Se saa henkilön kokemaan luottamuksellista ilmapiiriä sekä arvostusta. Voimaantuminen siis heijastuu myönteisyytenä ja positiivisuutena. Voimaantunut henkilö haluaa yrittää parhaansa ja ottaa myös vastuuta muiden yhteisöön kuuluvien ihmisten hyvinvoinnista. Voimaantuminen tukee siis myös vastuun ottamista. Se liittyy toimintakyvyn saavuttamiseen, omien voimavarojen löytämiseen ja elämänhallintaan, sekä asioiden mahdollistamiseen. (Siitonen 1999, 61, 83.)

Voimaantumaan kykenevä henkilö kokee pystyvänsä vaikuttamaan elämäänsä. Hän on rohkea eikä pelkää. Hän kykenee suuntautumaan tavoitteisiinsa ja tulevaisuuteensa ja hänellä on sosiaalisia taitoja sekä uskoa itseensä. (Räsänen 2006, 78.)

Siitosen (1999, 161–164) mukaan voimaantumisteoria koostuu viidestä premissistä jotka kaikki yhdessä muodostavat teorian voimaantumisesta.

1. *premissi: ”Voimaantuminen on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi; voimaa ei voi antaa toiselle.”*
2. *premissi: ”Voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi, jota jäsentää päämäärät, kykyuskomukset, kontekstiuskomukset ja emootiot sekä näiden sisäiset suhteet.”*
3. *premissi: ”Voimaantuminen vaikuttaa katalyytin tavoin sitoutumisprosessiin: vahva katalyytti johtaa vahvaan sitoutumiseen ja heikko katalyytti johtaa heikkoon sitoutumiseen.”*
4. *premissi: ”Voimaantuminen on yhteydessä ihmisen hyvinvointiin.”*

5. premissi: ”Voimaantuneisuus ei ole pysyvä tila.”

Voimaantuakseen ihmisen on löydettävä omat voimavaransa jolloin hän määrää itse itsestään ja on vapaa ulkoisesta pakosta. Voimaantuneen ihmisen ominaisuuksia ei voi määritellä. Voimaantuneen ihmisen ominaisuuksia ei voi osoittaa, koska voimaantuminen ilmenee eri ihmisillä eri tavoin. Se miten voimaantuminen ilmenee, voi myös vaihdella ajankohdan tai ympäristön mukaan. Näin ollen on vaikeaa määritellä tai arvioida tietyn määritelmän mukaan voimaantuneen ihmisen ominaisuuksia. (Siitonen 1999, 88,93.)

Jotta käsitettä voitaisiin käyttää hyödyksi tutkimuksissa ja teoriassa, sen olisi oltava tarpeeksi kypsä käytettäväksi ja käsiteltäväksi. Kypsä käsite on sellainen jonka käytöstä tutkijat, teoreetikot ja käytännön toteuttajat voivat olla yksimielisiä. Sen on oltava hyvin määritelty. Empowerment-käsite on kuitenkin laajasti ja yleisluonteisesti määritelty käsite, mikä heikentää sen arvoa ja käyttökelpoisuutta. Sitä voidaan kuitenkin pitää hyvänä sateenvarjokäsitteenä. Vaikean määriteltävyyden vuoksi empowerment on kuitenkin helpoin ymmärtää sen puuttumisen kautta. (Mattila 2008, 26–27.) Voimaantumiskäsitteen voi sanoa jopa olevan kovan käytön vuoksi jo vähän kulunut, mutta se on silti vielä ajankohtainen. (Pääkkönen 2014, 9).

3.2 Osallisuus

Osallisuus ei myöskään ole helppo käsite, sillä se sisältää monta eri ulottuvuutta ja sitä on haastava rajata. Sen voi kuitenkin sanoa olevan mukana olemisen ja kuulluksi tulemisen tunnetta joka on omakohtaista sekä omaehtoista. Se voi olla kuulumista johonkin, tai erilaista toimintaa. Se voi olla joko tieto-osallisuutta, suunnitteluosallisuutta tai päätösosallisuutta, toiminnan sisällöstä riippuen. Osana voimaantumista ja sen myötä syntyneestä oman elämänhallinnasta ja omasta identiteetistä myös osallisuuden tunne kasvaa. Osallisuudessa on keskeistä kuulluksi tuleminen, luottamus sekä sitoutuminen. (Jämsén & Pyykkönen 2014, 9, 34–35.) Käsitteinä osallisuus ja voimaantuminen kulkevat kuitenkin vahvasti käsi kädessä. Siksi onkin haastavaa tietää, aiheuttaako

osallisuuden vahvistuminen voimaantumista, vai voimaantuminen osallisuuden tunnetta. (Pääkkönen 2014, 13.)

Laaja-alaisesti määriteltynä osallisuus voi olla osallistamista, osallistumista tai valtaistamista. Se voi alkaa voimaantumisesta tai osallistumisesta, mutta se ei riitä. Pidemmällä aikavälillä tarvitaan myös omaehtoista osallistumista sillä osallistumiselle ominaista on omaehtoisuus ja vapaaehtoisuus. (Särkelä, Viander, Häkkinen & Blomqvist 2009, 14.) Voimaantuminen on edellytys osallisuudelle, sillä osallistuminen ilman valtaa ei välttämättä lisää osallisuuden kokemuksia. Vallan saaminen esimerkiksi siinä että saa valita jotain, tekee osallistumisesta osallisuutta. (Luhtasela 2009, 129–130.) Vallankäytön ulkopuolelle jääminen merkitsee kuitenkin myös syrjäytymistä yhteiskunnallisesta osallistumisesta. Tällöin myös yhteenkuuluvuuden ja osallisuuden tunne katoaa, ja on entistä haastavampaa osallistua omaan elämään liittyvien asioiden päätöksentekoon. (Särkelä ym. 2009, 13.)

Myös Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380 6§ velvoittaa yhteiskuntaa edistämään vammaisten mahdollisuuksia osallisuuteen. Sen mukaan sosiaalilautakunnan sekä kunnan muiden viranomaisten tehtävänä on seurata ja edistää vammaisten elinoloja ja pyrittävä ehkäisemään epäkohtien syntymistä. Heidän tehtävään kuuluu myös poistaa haittoja jotka rajoittavat vammaisten osallistumista ja toimintamahdollisuuksia.

Aktiivisena kansalaisena toimiminen tukee henkilön omaehtoista osallisuutta. Syrjäytyneellä henkilöllä arjen tuomat ongelmat esimerkiksi itsetunnon tai voimavarojen käytön saralta voivat kuitenkin heikentää tai jopa estää aktiivisena kansalaisena toimimisen toteutumisen. Harrastuksilla ja järjestötoiminnalla on merkittävä osa aktiivisen kansalaisuuden toteutumisessa ja syrjäytymisen ehkäisyssä. Vammaiset kuitenkin jäävät usein harrastamiseen lähtemisen sijaan kotiin koska he kokevat, että heidän vammaisuutensa on este heidän osallistumiselle. (Särkelä ym. 2009. 14–15, 74.)

4 VAMMAISUUS

4.1 Vammaisuuden monimuotoisuus

Vammaisuus on monimuotoista. Vamma voi olla synnynnäinen tai sen voi saada jossakin vaiheessa elämää esimerkiksi sairauden tai loukkaantumisen seurauksena. Vamma aiheuttaa kantajalleen monenlaisia haittoja ja toimintarajoituksia niin arjessa kuin elämässä ylipäänsä. Myös pitkäaikainen sairaus voi aiheuttaa vammoja sekä toimintarajoituksia. (Haarni 2006, 12.)

Vammaisuutta tai vammaista henkilöä luonnehtiessa on niitä tarkasteltava yksilön tilana ja kokemuksena, mutta myös yhteiskunnallisena ja sosiaalipoliittisena kysymyksenä. Heitä ei tulisi nähdä homogeenisena ryhmänä, vaan heillä on nähtävä erikseen ne toimintarajoitukset joita kukin vamma kyseiselle henkilölle aiheuttaa. (Räty 2010, 32.) Vammatyypistä riippumatta vammaiset henkilöt ovat heterogeeninen ryhmä ja heidän välillään on runsaasti eroja. Vammaisuus on siis ilmiönä moniulotteinen. Se merkitsee erilaisia asioita eri elämänvaiheissa sekä erilaisissa elämäntilanteissa. Siksi vammaisuutta on tarpeellista käsitellä ja havainnoida elämänkulunäkökulmasta, eikä ainoastaan poikkileikkauksenomaisesti. (Haarni 2006, 15.)

Laissa on määritelty, millainen on vammainen henkilö.

Vammaispalvelulain 2§:n vammainen henkilö määritellään henkilöksi, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista. (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. 380/1987 2§).

Vammaisten henkilöiden hyvinvointi muodostuu samoista tekijöistä kuin vammattomienkin henkilöiden hyvinvointi. Olemassa oleva tieto vammaisten elämäkulusta ja -laadusta ilmentää, etteivät heidän tilanteet kuitenkaan kaiken kaikkiaan ole samankaltaisia kuin ei-vammaisten ihmisten olot ja elämä. (Haarni 2006, 29.)

4.2 Aistivammaisuuden eri muodot

Noin 1,5 % suomalaisista oletetaan olevan näkövammaisia. Oikeaa määrää on kuitenkin haastava arvioida, sillä näkövammaisuutta määritellään eri paikoissa eri tavoin. Määrittely riippuu yhteiskunnan arvomaailmasta sekä yhteisön omille jäsenilleen asettamista ehdoista. Näkövammaisena pidetään yleisesti henkilöä, jonka näkökyky on alentunut niin että se aiheuttaa merkittävää haittaa jokapäiväisissä asioissa. Vamman aiheuttamaan haittaan vaikuttaa monet erilaiset tekijät, kuten esimerkiksi vammautuneen henkilön sopeutuminen näkökyvyn alenemiseen, vammautumisikä tai vamman kesto. Myös vammaantuneen henkilön elintavoilla ja ympäristöllä on merkitystä vamman kanssa toimimisen toimivuuteen tai toimimattomuuteen. WHO luokittelee näkövammat viiteen osaan: heikkonäköisiin, vaikeasti heikkonäköisiin, syvästi heikkonäköisiin, lähes sokeisiin sekä täysin sokeisiin. (Ojamo 2014, 9-11.)

Kuulovammaksi määritellään vaurio, sekä siitä aiheutuneet haitat ja toiminnanvajaukset kuulossa. Kuuro taasen on henkilö joka on menettänyt kykynsä kuulla tai henkilö, joka on syntymästään lähtien ollut vaikeasti kuulovammainen, eli syntymäkuuro. Yleisin syy huonokuuloisuuteen on korvan ikääntyminen. Voimakas melu voi myös liiallisissa määrin ja jatkuvan altistuksen myötä vaurioittaa sisäkorvan aistisoluja. Samoin korvatulehdukset voivat aiheuttaa kuulomuutoksia ja varsinkin aikaisemmin historiassa ne ovat olleet yleisiä huonokuuloisuuden syitä. On myös olemassa sairauksia, jotka aiheuttavat kuulovaurioita, kuten esimerkiksi otoskleroosi ja Menieren sairaus. Huonokuuloisuus voi alkaa myös äkillisesti sisäkorvaan tai kuulohermoon iskeneen virustulehduksen tai verenkiertohäiriön myötä. Erilaiset kemikaalialtistukset voivat myös vaurioittaa kuuloa, samoin kuin tapaturmat, erityisesti päähän ja kalloon kohdistuvat vammat. Edellämainittujen syiden lisäksi myös perinnöllisyys voi aiheuttaa kuulon vaurioitumista. Harvinaisena syynä kuulovaurioihin on olemassa myös kasvaimia, jotka vaikuttavat kuuloon. Kuulovammaisten kuntoutus sisältää monenlaisia toimenpiteitä. Suurimmaksi osaksi kuntoutus on lääkinällistä, mutta myös sosiaali- ja opetustoimiin,

työelämään ja ammattikoulutukseen liittyvää kuntoutusta. (Jauhiainen 2007, 39, 42, 45, 49–52, 56, 98.)

Kuulonalenemisen asteet voidaan jakaa neljään osaan: lievään kuulovammaan, keskivaikeaan kuulovammaan, vaikeaan kuulovammaan sekä erittäin vaikeaan kuulovammaan. Jo lievän kuulovamman omaava henkilö saattaa tarvita mahdollisesti kuulokojeen kuulemisensa tueksi, kun taas erittäin vaikean kuulovamman omaava tarvitsee jopa puheterapiaa puheensa kehittymisen tueksi. (Snellman & Lindberg 2007, 11.)

Yhdenkin kaukoaistin heikkeneminen on haaste jokapäiväiselle selviytymiselle. Kun sekä kuulo ja näkö heikentyvät, kontaktin saaminen ympäristöön hankaloituu, samoin itsenäinen liikkuminen ja osallistuminen erilaisiin tapahtumiin. Se voi heikentää elämänlaatua ja altistaa alentuneelle mielialalle sekä yksinäisyydelle. (Karlsson 2008, 3.)

Kuulon sekä näön aleneminen lisää tarvetta toimia muiden aistien avulla, jonka lisäksi päättelykyvyn ja muistin merkitys kasvaa. Kuurosokeus aiheuttaakin yhteiskunnalta lisätukea ympäristön mukauttamiseen ja erityispalveluihin, jotka tekevät kuurosokealle ympäristöstä suotuisamman toimia. Kuurosokean erityispalveluiden tarpeeseen vaikuttaa se, onko kuulo- ja näköaisti heikentyneet samaan aikaan vai eri aikoihin, ja kuinka vakava-asteista heikkeneminen on. Myös kuurosokean muilla toimintarajoituksilla sekä sillä, eteneekö kuurosokeus vai onko se muuttumaton, on merkitystä palveluiden kannalta. Kuulo- ja näkövamman yhdistelmä on kuitenkin vaikutuksiltaan hyvin vakava, sillä useat samanaikaiset aistivammat vaikuttavat toisiinsa haitallisesti. Näin ollen kuurosokeille on ominaista, että he ovat kaiken aikaa riippuvaisia kahdenkeskisistä tilanteista. (Suomen kuurosokeat ry 2011, 9, 15–16.)

4.3 Vammaisten asema yhteiskunnassa

Historiassa käsite vammaisuus on tarkoitettu kuvaamaan kielteistä poikkeavuutta, sillä käsite sisältää häiriön tai hälyn elementin yhteiskuntajärjestykselle. Perinteisesti vammaiset on sijoitettu historiassa

marginaaliryhmään kuuluvaksi, eikä heidän mielipiteilleen ole annettu arvoa heitä koskevien järjestelyiden tekemisessä ja toteuttamisessa. (Kivirauma 2008, 5, 139.)

Vammaisia henkilöitä on maailmassa arviolta miljardi. Heidän oikeuttaan tulla kuulluksi rajoitetaan syrjivästi ja heihin kohdistuu muita ihmisiä enemmän ihmisoikeusloukkauksia sekä syrjintää. (Ulkoasiainministeriö 2014, 24, 71.) Syrjäytymisellä voidaan tarkoittaa sosiaalisten suhteiden ulkopuolelle jäämistä, vähäisiä tai olemattomia vaikutusmahdollisuuksia omaan elämään, sekä ongelmien kasaantumista. Usealla vammaisella henkilöllä riski syrjäytymiseen on korkeampi kuin keskimääräisesti henkilöillä. Yhteiskuntapolitiikassa vastapainoksi syrjäytymiselle on alettu tuomaan esille merkittävämpää yhteiskunnan ja eri yhteisöjen osallistumista syrjäytymisvaarassa olevien henkilöiden osallistumismahdollisuuksien lisäämiseen. (Malm, Matero, Repo & Talvela 2004, 29, 30.)

Valtioneuvoston ihmisoikeusselonteossa (Ulkoasiainministeriö 2014, 10) perus- ja ihmisoikeustoiminnan keskeiseksi tavoitteeksi määritellään kaikkien yhdenvertainen oikeus elää ihmisarvoista elämää. Se edellyttää syrjäytymis- ja syrjintävaarassa olevien väestöryhmiin kuuluvien oikeuksien ja näkemysten huomioon ottamista silloin, kun asioista päätetään tai niitä valmistellaan.

Vammaisten asema kulttuurissamme ja yhteiskunnassamme määritellään hyvin pitkälti asiantuntijatiedon ja asiantuntijakäytäntöjen kautta. Vammaisuutta, vammaisten asemaa sekä tarpeita määritellään helposti ulkoapäin viranomaistahoilta käsin. Vammaisten asema muotoillaan usein kyseessä olevan henkilön avuntarpeen mukaan, mikä määrittää vammaiselle henkilölle aseman sekä huollettavana että autettavana henkilönä, joka ei kykene hallitsemaan omaa elämäänsä ilman apua. (Eriksson 2008, 7.) Vammaisten minäkuva aiheuttaa usein myös tilanteen, jolloin he kokevat olevansa oman elämänsä objekteja subjektin sijasta, mikä estää heiltä mahdollisuuden osallistua aktiiviseen toimintaan. Sen sijaan he kokevat olevansa vain erilaisten toimien kohteita sen sijaan, että

he itse osallistuisivat oman elämänsä päätöksentekoon. (Särkelä 2009, 70.)

Yksi este vammaisten osallisuuden ja aktiivisena kansalaisena toimimisen edellä on se, että hyvinvointipalvelujärjestelmä ei kykene tarjoamaan sellaisia palveluita, mitä vammaisen henkilö tarvitsisi. Se vaikuttaa vammaisen koko elämään. Näin ollen vammaisen voi kokea kohdanneensa kohtuuttomuutta jäädessään paitsi jostain, mitä hän on odottanut palveluiden puitteissa saavansa. (Särkelä ym. 2009, 68–69.)

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yksi yleisimmistä kirjallisuuskatsauksen tyypeistä joita käytetään. Se on ikään kuin yleiskatsaus ilman tarkkoja ja tiukoja sääntöjä. Tutkittava asia on kuitenkin kyettävä kuvaamaan laajasti ja tarvittaessa on myös pystyttävä luokittelemaan tutkinnan kohteena olevan ilmiön ominaisuuksia. (Salminen 2011, 6.) Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen erityispiirteitä ovat ymmärtäminen, aineistolähtöisyys sekä kuvailu. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla pyritään vastaamaan tutkimuskysymykseen tuottamalla valitun aineiston perusteella laadullinen ja kuvaileva vastaus asetetulle kysymykselle. (Kangasniemi, Utriainen, Ahonen, Pietilä, Jääskeläinen & Liikanen 2013, 291.)

Avainasemassa kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa on hyvin laadittu tutkimuskysymys. Se ohjaa koko prosessia. Onnistunut tutkimuskysymys on riittävän täsmällinen ja rajattu, mutta kuitenkin sellainen jonka avulla ilmiötä voidaan tarkastella myös syvällisesti. Se voi kuitenkin olla myös avara, jolloin tarkasteltavissa olevaa ilmiötä voi tarkastella useammista näkökulmista. Olennaista on kuitenkin löytää tutkimuskysymykseen mahdollisimman asianmukainen aineisto. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tarkoitus ei ole tiivistää, lainata, referoida eikä raportoida. Se pyrkii luomaan aineiston sisäistä vertailua, sekä olemassa olevan tiedon vahvojen ja heikkojen puolien analysointia. Se myös tekee kattavampia johtopäätöksiä aineistosta. (Kangasniemi ym. 2013, 294–296.)

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus alkaa tutkimuskysymyksen muodostamisella, jonka jälkeen valitaan katsaukseen käytettävä aineisto. Sen jälkeen rakennetaan kuvailu ja lopuksi tarkastellaan tutkittuja tuloksia. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen luonteeseen kuitenkin kuuluu, että vaiheet etenevät hermeneuttisesti ja päällekkäisesti suhteessa toisiinsa. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tarkoitus on lisätä ymmärrystä kyseessä olevasta

ilmiöstä aineistolähtöisesti. (Kangasniemi, Utriainen, Ahonen, Pietilä, Jääskeläinen & Liikanen 2013, 291–294.)

5.2 Aineiston keruu ja analysointi

Opinnäytetyöni on laadullinen opinnäytetyö. Laadullisen tutkimuksen yleisimpiä aineistonkeruumenetelmiä ovat kysely, havainnointi, haastattelu ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71). Laadullisessa tutkimuksessa olennaista on teoriapitoisuus, jota voidaan pitää laadullisen tutkimuksen lähtökohtana. Laadullisen tutkimuksen uskottavuuden kannalta keskeistä on se kuinka perustelut tehdään, eli kuinka uskottavasti lähdeaineistoa tutkimuksessa hyödynnetään ja kuinka hyvin se on valittu. Laadullista tutkimusta voidaan kutsua myös ymmärtäväksi tutkimukseksi, sillä sen avulla pyritään ymmärtämään tai selittämään erilaisia ilmiöitä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 20–21, 28.)

Laadullinen opinnäytetyö alkaa sillä, että päätetään mikä valitussa aineistossa kiinnostaa jonka jälkeen pysytään vahvasti tehdyssä päätöksessä. Sen jälkeen aineisto käydään läpi ja merkitään sekä erotellaan ne asiat, jotka sisältyvät valittuun kiinnostavaan osa-alueeseen. Kaiken muun voi jättää pois tutkimuksesta. Valitut kiinnostavat asiat siirretään erilleen muusta aineistosta jonka jälkeen sivuun siirretty aineisto luokitellaan, tyypitellään tai teemoitellaan. Tämän jälkeen kirjoitetaan yhteenveto. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92).

Opinnäytetyössäni aineisto on kerätty tieteellisistä dokumenteista. Dokumenttien analyysissa analyysina voi käyttää sisällönanalyysiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 84). Siksi päätin analysoida kirjallisuuskatsaukseeni keräämäni aineiston sisällönanalyysin keinoja soveltaen.

Sisällönanalyysin avulla voidaan tehdä monenlaisia tutkimuksia. Se on perusanalyysimenetelmä, jota voi käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.) Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa tavoitteena on löytää valitusta aineistosta jonkinlainen

logiikka toiminnalle tai jonkinlainen tyypillinen kertomus. (Vilkkä 2015, 163). Tässä opinnäytetyössä pyrin löytämään jonkinlaisen logiikan kuvaamaan sitä, millaiset asiat johtavat voimaantumiskokemuksiin ja miten voimaantuminen ilmenee.

Opinnäytetyöni aivan ensimmäisenä lähtökohtana oli tutkia vammaisten henkilöiden voimaantumiseen johtavia tekijöitä. Tarkoitukseni oli tarkentaa vammaisryhmä johonkin spesifioidumpaan ryhmään valitessani opinnäytetyöhöni mukaan otettavia tutkimuksia. Suoranaisia tutkimuksia vammaisista ja voimaantumiskokemuksista löytyi hakujeni perusteella suhteellisen vähän. Aistivammaisuuteen, sekä voimaantumiseen liittyviä minua kiinnostavia tutkimuksia löytyi kuitenkin sen verran, että päätin valita kirjallisuuskatsaukseni aiheeksi aistivammaisten henkilöiden voimaantumiseen johtavat tekijät.

Aloitin kirjallisuuskatsaukseni kirjoittamisen keräämällä ja määrittelemällä aiheelleni tietoperustan ja valitsemalla keskeiset käsitteet, joita opinnäytetyössäni käytän. Tietoperustan ja keskeisten käsitteiden avulla luodaan säännöt, joiden avulla tekstin lukija lukee, ymmärtää ja tulkitsee tekstiä. (Vilkkä 2015, 37).

Käytin hakusanoina sanoja aistivammaisuus, näkövammaisuus, kuulovammaisuus, kuurous, sokeus, voimaantuminen, empowerment, osallisuus, visual impairment, hearing impairment, blindness ja deafness. Sen jälkeen valikoin tutkimuksia aluksi otsikon ja julkaisuvuoden perusteella. Mikäli tutkimus oli tarpeeksi tuore, eli viimeisen 10 vuoden sisällä julkaistu ja otsikko halutunlaiseen tutkimukseen viittaava, seuraavaksi luin tutkimuksen tiivistelmän. Mikäli tiivistelmäkin antoi vaikutelman tutkimuksesta jossa käsitellään aistivammaisten voimaantumiskokemuksia, otin tutkimuksen kokonaan tarkasteltavaksi.

Lopullisina tietokantoina käytin Melindaa, Theseusta sekä vapaata hakua. Tutkimuksia etsin myös MastoFinnan ja PubMedin kautta, mutta näistä tietokannoista en löytänyt rajauksiini sopivia tutkimuksia, mitä en aiemmin käyttämistäni tietokannoista olisi jo löytänyt. Voimaantuminen on ollut

viime vuosina suosittu aihe myös opinnäytetöissä. (Pääkkönen 2014, 15). Siksi halusin opinnäytetöiden voimaantumisasioiden laajasta kirjosta valita minun kirjallisuuskatsaukseeni katsasteltavaksi myös yhden opinnäytetyön.

Osana kirjallisuuskatsausta määrittelin suunnitteluvaiheessa sisäänotto- ja poissulkukriteerit, joiden perusteella valitsin sopiiko tutkimus kirjallisuuskatsaukseeni vai ei. Sen tein helpottaakseni valintojen tekemistä tutkimusten kirjosta.

Käyttämäni sisäänottokriteeri:

- Tutkimus on oltava saatavilla kokonaisena verkkojulkaisuna
- Tutkimus on julkaistu aikavälillä 2006-2016
- Tutkimus on julkaistu suomen- tai englanninkielellä
- Tutkimus käsittelee aistivammaisista ja voimaantumista

Käyttämäni poissulkukriteerit:

- Tutkimusta ei ole saatavilla kokonaisena verkkojulkaisuna
- Tutkimus on yli 10 vuotta vanha
- Tutkimus on jonkun muun, kuin suomen – tai englanninkielinen
- Tutkimus ei käsittele voimaantumista ja aistivammaisuutta

5.3 Sisällönanalyysiin toteutus tässä opinnäytetyössä

Valittuani tutkimukset, aloin tarkastelemaan niitä. Asetin jokaisen tutkimuksen kohdalle kaksi kysymystä: *Millaiset asiat tutkimuksen mukaan ovat aiheuttaneet voimaantumista? sekä Miten voimaantuminen on tutkimuksen mukaan ilmennyt?* Sen jälkeen aloin ranskalaisin viivoin

listaamaan asettamieni kysymysten alle vastauksia, mitä asettamiini kysymyksiin tutkimuksista löytyi. Alkuun käytin erilaisia värejä niin, että aina uudenlaiseen teemaan kuuluva vastaus sai uuden värin. Kuitenkin kun kohtia alkoi kerääntyä useampi ja samankaltaiset teemat toistumaan, aloin jaotellaan löydettyjä vastauksia pienempien alaotsikoiden alle, kuten yhteisö, itsenäisyys, kaverit ja arvostus. Tässä vaiheessa jätin värien käytön pois. Koin valitun aineiston alkaneen tulla niin tutuksi, että keskeiset käsitteet aiheeseen liittyen olivat tulleet selviksi ja kokonaiskuva aineistosta muotoutunut.

Käsitteet joita tutkimuksista nousi, olivat selkeitä eivätkä vaatineet arviointini mukaan täsmennystä. Seuraavaksi tarkastelin, kuinka useasti tietyt teemat esiintyivät tutkimuksissa ja nousivatko jotkut teemat aivan erityisesti esille. Pyrin myös löytämään poikkeavuuksia, mutta tutkimuksissa oli löytynyt hyvin yhteneviä tuloksia voimaantumiseen johtavista tekijöistä sekä voimaantumisen ilmenemisestä. Koska tutkimukset eivät horjuttaneet toisiaan, seuraavana vaiheena aloin kirjoittamaan johtopäätöksiä ja tulkintaa, minkä avulla siirsin analyysini tulokset laajempaan tarkasteluun.

5.4 Kirjallisuuskatsaukseen valitsemani tutkimukset

Tarkoitukseni oli valita opinnäytetyöhöni noin kymmenen tutkimusta joita käyttäisin kirjallisuuskatsauksessani. Lopulliseen työhöni valikoitui kahdeksan tutkimusta, joista seitsemän on suomenkielistä ja yksi englanninkielinen (Taulukko 1).

Melinda: näkövamm? voimaan? 6 viitettä.	Markus Leivonen 2006. Pro Gradu. Jyväskylän yliopisto.	Voimaannuttaako lisäopetus? Nuorten kokemuksia Jyväskylän näkövammaisten koulun 10. luokasta.
	Elisa Savo 2011 Pro Gradu.	"Hei mä pystyn tekemään monia juttuja, vaikken

	Jyväskylän yliopisto.	näekään!” Henkilökohtainen avustaja näkövammaisen henkilön voimaantumisen tukena.
Scholar: näkövamma, voimaantuminen 117 viitettä.	Anna-Liisa Salminen 2013. Sosiaali- ja terveysturvan selosteita. Kelan tutkimusosasto.	Kuntoutus näkövammaisen nuoren itsenäistymisen tukena.
Scholar: kuurous, voimaantuminen 133 viitettä.	Päivi Homi 2015. Pro Gradu. Turun yliopisto.	Diskurssianalyysi viittomakielisten kuurojen lapsuus- ja nuoruusajasta kokemuskertomusten valossa.
	Tiina Lehtelä 2015. Opinnäytetyö. Humanistinen AMK.	Kohti kuurosokean opiskelijan tasa-arvoista osallisuutta kuvailun avulla.
Melinda: kuuro? voimaan? 18 viitettä.	Riikka Luukkonen 2014 Pro Gradu. Jyväskylän yliopisto.	”Minulla on nyt rohkeutta toteuttaa unelmani”: videotyöskentely sosiokulttuurisen innostamisen ja voimaantumisen välineenä kuurojen koululla Palestiinassa.
	Eetu Keski-Levijoki 2009. Pro Gradu. Jyväskylän yliopisto.	Kuurojen historiasta voimaantumiseen: kuurojen yläkoululaisten hyvinvointi koulussa ja vapaa-ajalla.
Vapaa haku	Alexis Hamill 2012. Väitöskirja.	From discrimination to action: understanding

	Bowling green state university.	empowerment in the deaf community.
--	---------------------------------	------------------------------------

Taulukko 1. Kirjallisuuskatsaukseen valitut tutkimukset

6 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

6.1 Voimaantumisprosessin henkilökohtaisuus

Opinnäytetyössäni etsin kirjallisuuskatsauksen avulla vastauksia siihen, että millaiset asiat ovat aikaansaaneet aistivammaisille voimaantumiskokemuksia sekä miten voimaantuminen on heissä ilmennyt. Tuloksien tarkastelun olen jakanut näiden kahden teeman mukaisesti kahteen osioon. Kirjallisuuskatsaukseen valitsemani aineisto koostui tutkimuksista, joissa valitsemani aihetta tarkasteltiin erilaisista lähtökohdista. Tutkimuksista löytyi kuitenkin kattavasti yhtäläisyyksiä jotka tukevat muita katsauksesta löytyneitä tutkimustuloksia. Tutkimuksia olisi kuitenkin voinut olla helpompi vertailla, mikäli ne olisivat keskittyneet tarkennetumpaan ryhmään tai ilmiöön, jonka yhteydessä voimaantumiskokemuksia on tapahtunut. Toisaalta taas tässä kirjallisuuskatsauksessa juuri tutkimuksien erilaisuus toi lisärikkautta erilaisten voimaantumiskeinojen kartoittamiseen, sillä tutkimuksissa on ollut mukana monta eri teemaa ja ikäluokkaa. Tarkoitukseni ei ole ollut löytää vain yhtä tai muutamaa voimaantumisen keinoa, vaan kartoittaa keinoja mahdollisimman kattavasti. Näin ollen keinoja voimaantumisen edesauttamiseen olisi tiedossa mahdollisimman paljon. Yhteistä kuitenkin kaikille näille tutkimuksille on ollut jonkinasteinen aistivamma sekä voimaantuminen.

Tutkimuksissa tuodaan esille, että voimaantuminen on aina henkilökohtainen prosessi ja se lähtee aina ihmisestä itsestään. Näin ollen ketään voi pakottaa voimaantumaan, eikä ketään voi voimaannuttaa. (Saari 2011, 63, Luukkonen 2016, 63, 78 Leivonen 2006, 127, Keski-Levijoki 2009, 5 & Salminen 2013, 28.) Voimaantumisen määrittelemisen problematiikkaa on siksi myös koettu tärkeäksi pohtia tutkimuksissa. Leivosen (2006, 7, 56) mukaan se miten voimaantuminen ilmenee, löytyy ainoastaan voimaantuneen henkilön henkilökohtaisesta kokemusmaailmasta. Voimaantumista arvioitaessa on kuitenkin keskeistä kiinnittää huomio voimaantumisen kussakin osateemassa tapahtuneisiin

positiivisiin muutoksiin, jotka ovat toimineet ihmisissä itsessään. Saari (2011, 38) taas määrittelee voimaantumisen muotoutuvan henkilökohtaisista päämääristä jotka taas muodostuvat omista arvoista, toivotuista tulevaisuuden tiloista ja vapaudesta. Hänen mukaansa omalla arvomaailmalla on myös osa yksilön omien tavoitteiden muotoutumisessa.

6.2 Voimaantumista aikaansaaneet teemat

Tekemäni kirjallisuuskatsauksen perusteella merkittävimmät voimaantumista aiheuttavia tekijät voidaan jakaa neljään seuraavaan teemaan.

- Yhteisö, ympäristö ja sosiaaliset suhteet
- Itsenäisyys ja identiteetti
- Oppiminen sekä tuki
- Arvostuksen kokeminen

Jokaisessa tutkimuksessa sivuttiin ympäristön sekä yhteisön merkitystä voimaantumiselle. Kannustava, turvallinen sekä hyväksyvä ilmapiiri on osa voimaantumisen kokonaisuutta. (Saari 2011, 50). Voimaantumista voi edesauttaa sisäoppilaitostyyppinen asuminen saman vamman omaavien henkilöiden kanssa, joka tiivistää kaverisuhteita ja voi johtaa syvempien seurustelusuhteiden syntymiseen. Tietyn vamman omaavien yhteisöissä oma erilaisuus ei korostu ja tällöin voi kokea olevansa normaalimpi. Joidenkin henkilöiden kohdalla se voi tehdä hyvää itsetunnolle. (Leivonen 2006, 130.) Samanlaisuuden kokeminen vammaisuuden osalta koettiin asiana, joka loi yhteistä identiteettiä ja pohjaa tiiviille yhteisölle. Se koettiin Keski- Levijoen (2009, 41) tutkimuksessakin voimaannuttavana. Yhteisöllisyysdiskurssi, eli yhteisesti jaetun surullisenkin kohtalon jakamisen kerrotaan tuoneen voimaantumisen tunnetta yhteisön sisällä. (Homi 2015, 84).

Ryhmäidentiteetin saavuttaminen sekä ryhmään kuuluminen voi voimaannuttaa. Kun ryhmän identiteetti voimistuu, ryhmän sisällä oleva yksilö sitoutuu paremmin yhteisön toimintaan mikä lisää yhteisön jäsenen sosiaalista aktiivisuutta. Yhteisön vahva identiteetti voimaannuttaa koko yhteisöä. (Hamill 2012, 61.) Yhteisöllisyys ja se, että yhteisön sisällä jaetaan keskenään kokemuksia, voimaannuttaa myös Homin tutkimuksen mukaan. (Homi 2015, 81).

Erityisesti kuurojen keskuudessa onnistunut kommunikaatio lisäsi voimaantumisen mahdollisuuksia. Oman yhteisönsä keskellä onnistunut kommunikointi esimerkiksi viittomin koettiin voimaannuttavaksi. (Keski-Levijoki, 41). Voimaantumisen kokemuksia voi lisätä kuitenkin myös se, kun kommunikointi onnistuu myös kuulevien kanssa. (Hamill 2012, 53). Luovimisen esimerkiksi harrastustoiminnan puitteissa vammaisten ja vammattomien parissa, kerrottiin rikastuttavan elämää. (Keski-Levijoki 2009, 58).

Myös toimintaympäristön merkitys ilmeni tutkimuksissa. Saaren (2011, 62) mukaan turvallinen ja luotettava toimintaympäristö on omiaan vahvistamaan henkilön kykyuskomuksia omista kyvyistään. Voimaantuminen on yksityiskohtainen prosessi, jossa turvallisella, sosiaalisella ja virikkeellisellä toimintaympäristöllä luodaan mahdollisuus voimaantua. (Keski-Levijoki 2009, 41–42).

Tiivis ja voimaannuttava yhteisö auttaa oman identiteetin löytämisessä. Keski-Levijoen tutkimuksen kuurojen yhteisössä koettiin, että kuurojen yhteisössä koettiin kuulevien yhteisöä enemmän tiiviyttä sekä yhtenäisyyttä. Yhteisön pienuus koettiin voimavarana. (Keski-Levijoki 2009, 42.) Luukkonen (2014, 78) Toteaa myös yhteisön roolin olevan tärkeä tekijä voimaantumisen kannalta. Ryhmässä toimiminen tuo myös vertaistukea, mikä on monelle yhteisössä olevalle antoisaa. (Salminen 2013, 28).

Valitsemisani tutkimuksissa nousi esille, että sosiaalisilla suhteilla ja yhdessä tekemisellä on yhteys voimaantumiseen. Ystävien ja kavereiden

kautta saa vertaistukea sekä voidaan jakaa kokemuksia ja kannustaa toisia. Varsinkin nuorten on tärkeää huomata, etteivät he ole yksin vammansa kanssa, vaan että on myös muita saman vamman kanssa eläviä. (Salminen 2013, 23.) Avoin dialoginen vuorovaikutussuhde avaa näkökulmia kunnioitukselle sekä terveelle kritiikille toista ihmistä kohtaan. Avustustilanteissa avoin vuorovaikutussuhde tukee avustettavan sisäisen voimaantumisen kasvua. Näin ollen yhteistoiminta voi onnistuessaan lisätä voimaantumisen tunnetta yksilössä. (Saari 2011, 54–55.) Kavereiden kerrottiin olevan voimavaroja ja resursseja elämässä. (Leivonen 2006, 134).

Saaren tutkimuksen mukaan (2011, 46) tehokkuuskysymykset, vastuu sekä itsesäätely tukevat henkilön mahdollisuuksia voimaantumiseen. Vapauden tunne taas lisää itsenäisyyden, turvallisuuden sekä itseluottamuksen tunnetta, silloinkin kun vapaus on avustettua. (Saari 2011, 39.) Oman identiteetin rakentaminen ja sen kehittyminen johtavat voimaantumiskokemuksiin. Luukkosen (2014, 80) tutkimuksessa videoiden tekeminen toimi identiteetin sekä elämän rakennusvälineenä ja sitä myöten voimaannuttavana kokemuksena. Salmisen (2013, 6) tutkimuksessa taas kuntoutuksen avulla pyrittiin edistämään nuorten osallistujien identiteetin kehittymistä, realistista käsitystä omasta itsestään sekä itsetunnon vahvistumista. Näiden ominaisuuksien odotettiin vaikuttavan nuorten kykyyn opiskella, työllistyä ja luoda sosiaalisia kontakteja ja ylipäänsä toimia elämässään mahdollisimman hyvin. Salmisen tutkimuksessa tuli myös ilmi, että mahdollisuus tehdä asioita itse niin että kukaan muu ei tee niitä henkilön puolesta, koettiin voimaannuttavana. (Salminen 2013, 21). Vahvan identiteetin myötä vahva voimaantuminen mahdollistuu, kun taas heikon identiteetin myötä voi voimaantua vain heikosti. (Keski-Levijoki 2009, 41.)

Voimaantumiseen johtava oppiminen tai tiedonkasvu voi tarkoittaa pieniltäkin tuntuvia asioita. Ne voivat olla esimerkiksi pankkikortin käytön tai kananmunan paiston oppimista tai vaikka tiedonkasvua omasta vammastaan. Lisääntynyt tieto voi voimaannuttaa. Myös tiedon lisääntyminen siitä että mistä tietoa ja tukea saa, on merkityksellistä. Tieto

olemassa olevasta palvelujärjestelmästä sekä toimivan alueverkoston löytäminen ja aktivoiminen voi tuoda lähemmäksi voimaantumista. (Salminen 2013,6-7, 17) Myös Saari (2011, 66), Levijoki (2009, 63), (Homi 2015, 66) ja Hamill (2012, 53) korostavat sitä, kuinka tietoisuus itsestä ja vammastaan, sekä oman identiteetin saavuttaminen vahvistavat yksilöä. Monipuolinen tiedonsaanti ympäristöstä sekä ympärillä tapahtuvista muutoksista ja asioista on myös tärkeää. (Lehtelä 2015, 43). Koulutuksen laadulla koettiin myös olevan merkitystä. Erityisryhmälle spesifioitu opetus jossa korostuu oma kulttuuri ja omanlainen miljö, sekä opettaja jolla on ryhmään sopiva vahva identiteetti, koettiin voimaannuttavana tekijänä. (Keski-Levijoki 2009, 46, 49.) Koulutus on myös tapa ohjata itsenäisempään ja rohkeampaan elämään. (Leivonen 2006, 7). Lisäopetuksen avulla on Leivosen (2006, 135) tutkimuksen mukaan saatu lisättyä toiminnallisia valmiuksia, jonka myötä oppilaat ovat olleet itsenäisempiä ja tarvinneet vähemmän apua toimitaan.

Tuki pienienkin tavoitteiden kohdalla sekä hyvän pohjan antaminen tavoitteiden toteutumiselle antaa myös suuremmille tavoitteille hyvät mahdollisuudet toteutua. Se on mahdollisuus myös yksilön voimaantumiselle. Tukena voi toimia esimerkiksi henkilökohtainen avustaja, joka tukee arjen sujumista ja mahdollistaa myös suurempien päämäärien tavoittelun. Henkilökohtainen avustaja kykenee omalla työotteellaan vaikuttamaan positiivisesti henkilön voimaantumisprosessiin. (Saari 2011, 39, 42, 63.) Näkövammaisille myös avustajan tekemä monimuotoinen kuvailu ympärillä tapahtuvista asioista on koettu Lehtelän opinnäytetyössä voimaannuttavana. (Lehtelä 2015, 16).

Arvostuksen kokeminen esimerkiksi luottamuksellisuuden tai kunnioituksen kehyksissä aiheuttaa yksilössä voimavarojen vapautumista. Se luo polkuja voimaantumisen prosessiin. (Saari 2011, 48.) Mahdollisuus ilmaista itseään, sekä oman äänen kuuluviin saaminen, osallistuminen sekä nähdyksi ja kuulluksi tuleminen auttavat voimaantumisen polulla eteenpäin. (Keski-Levijoki 2009, 44, 49 & Luukkonen 2014, 78–79). Tasa-arvoisuuden kokemista ja tasa-arvoisena osallistujana toimimista osana voimaantumista korostettiin myös Homin (2015, 70) sekä Lehtelän (2015,

40) tutkimuksissa. Kokemus siitä, että saa riittävästi päättää itseään koskevista asioista koettiin itsetuntoa parantavana asiana. (Leivonen 2006, 129). Itsetunnon kohoamisen myötä myös edellytykset voimaantumiseen mahdollistuvat. (Saari 2011, 44). Kokemus siitä että on merkityksellinen ja arvokas henkilö lisää mahdollisuutta osallisuuden kokemukseen. (Lehtelä 2015, 47).

6.3 Voimaantumisen ilmeneminen

Itsenäistyminen sekä elämänhallinta olivat tutkimusten perusteella selkein ja näkyvin voimaantumista ilmentävä teema. Voimaantumisen myötä itsenäisenä ja vastuullisena toimijana oleminen vahvistui, toimintavalmiudet kehittyivät ja omaa itseään koskevien asioiden hoito lisääntyi. Kohentuneet toimintavalmiudet näkyivät lisääntyneenä rohkeutena ja reippautena. (Leivonen 2006, 131, 133–135). Myös Salmisen (2013, 17, 30) tutkimuksessa voimaantuminen näkyi itsenäisen elämän ja arjessa selviytymisen taitojen oppimisena ja itsenäistymisenä. Luukkonen (2014, 80) tiivistää voimaantumisen näkyvän elämän haltuunottona.

Voimaantuminen näkyi uskalluksena alkaa unelmoimaan sekä toteuttamaan omia haaveita ja myös lisääntyneenä toivona siitä, että omat haaveet voivat toteutua. Rohkeus tehdä asioita kasvaa ja ystävyyssuhteet syventyvät. (Luukkonen 2014, 75–76, 79). Saaren tutkimuksessa (2011, 66) näkövammaiset kertoivat voimavarojen vahvistumisen näyttäytyvän stressitason alenemisena ja itsevarmuuden sekä itsetunnon kohoamisena. Luukkonen (2006, 128) ja Homi (2015, 80) nostivat myös kapinoinnin mahdolliseksi merkiksi voimaantumisesta. Aktiivisemman otteen ottaminen omasta elämästä nähtiin voimaantumisen tuloksena. (Leivonen 2006, 133).

Voimaantumisen voidaan sanoa näkyvän myös persoonallisena kasvuna, vaikka persoonallisen kasvun arviointi onkin haastavaa. Persoonallisen kasvun voidaan kuitenkin arvioida näkyvän avartuneena maailmankuvana sekä uudenaikaisena, rohkeampana ja aktiivisempänä roolina itsenäisenä ja

vastuullisena yksilönä. (Leivonen 2006, 133). Voimaantuminen ilmenee rohkeutena tehdä asioita, sekä omanarvontunnon kasvamisena. (Luukkonen 2014, 76, 80). Vahva identiteetti on myös voimaantumisen tuotos. (Keski-Levijoki 2009, 42).

7 POHDINTA

7.1 Johtopäätökset

Selkein johtopäätös mitä kirjallisuuskatsauksestani voi päätellä, on että voimaantuminen näkyy aistivammaisien keskuudessa aina jonkinasteisena hyvinvointina. Yksikään tutkimus ei raportoinut voimaantumisen ilmentyneen kohderyhmässä haitallisella tavalla, lukuun ottamatta Luukkosen (2006, 128) ja Homin (2015, 80) tutkimuksia, joissa kapinointi oli nähty merkinä voimaantumisesta. Heidän tutkimuksissaan kuitenkin kapinointikin nähtiin positiivisena ilmiönä.

Myös itsetunnon ja identiteetin merkitys voimaantumisen kannalta tuotiin esille valitsemisani tutkimuksissani. Aineistoa analysoidessani oli haastava arvioida, oliko itsetunnon ja oman identiteetin vahvistuminen seurausta voimaantumisesta, vai lähtökohta voimaantumiseen. Tutkimuksissa ilmeni, että vahvan identiteetin ja itsetunnon omaavan on helpompaa voimaantua, mutta heikkokin itsetunto ja identiteetti vahvistuvat voimaantumiskokemusten myötä. Toisaalta keräämäni tietoperustan mukaan voimaantumista on helpompaa määritellä sen puuttumisen kautta (Mattila 2008, 31) joten tällöin voisi vetää johtopäätöksen siitä, että itsetunnon ja identiteetin vahvistuminen olisi enemmän seurausta voimaantumisesta, kuin voimaantumiseen johtavia tekijöitä.

Tutkimukset olivat yksimielisiä siitä, että voimaantumista ei voi antaa toiselle vaan se on aina itsestä lähtevä kokemus. (Esim. Leivonen 2006, 172, Saari 2011, 63 & Keski-Levijoki 2009, 5). Voimaantumiskokemusten syntymistä voidaan kuitenkin edesauttaa luomalla apukeinoja ja järjestelmiä jotka tukevat sitä. Esimerkiksi henkilökohtainen avustaja, sokeille tarkoitettu monimenetelmäinen kuvailu tai toimiva spesifioitu erityisryhmälle tarkoitettu opetus voivat olla tällaisia tekijöitä. (Lehtelä 2015, 16, Saari 2011, 63 & Leivonen 2006, 135).

Tutkimuksissa selvisi, että myös sosiaalisilla suhteilla on voimaantumisen kannalta merkitystä. Samoin merkittävää aiheen kannalta on yhteisöön kuuluminen ja toisilta tuleva arvostus, sekä yhdenvertaisuuden kokeminen. Voisi sanoa, että vaikka voimaantuminen on aina henkilökohtaista ja henkilöstä itsestään lähtöisin, se tarvitsee toteutuakseen myös muita ihmisiä, sekä heiltä oikeaan suuntaan johtavia tekoja.

Johtopäätöksenä voisi myös sanoa, että eroa aistivammaisten tai vammattomien ihmisten voimaantumisen ilmenemisessä ei tutkimuksen perusteella juuri ole. Tietoperustassani käsittelin voimaantumista yleisesti. Siihen verrattaessa tutkimuksissani olevien ryhmien voimaantuminen näkyi heissä hyvin samoin tavoin, kuin vammattomissakin. Voimaantumiseen johtavat tekijätkin lienevät hyvin samanlaisia. Tutkimuksien perusteella voi kuitenkin päätellä, että aistivammaisilla on huonommat lähtökohdat voimaantumiseen, kuin vammattomilla. Aistivammaisten voimaantumisen esteenä tutkimusten mukaan olikin usein heidän vammansa, sekä sen tuomat haasteet elämässä ja yhteiskunnassa selviämiseen.

Positiivista tutkimuksista oli huomata, että voimaantumiskokemuksia aistivammaisille voi saada aikaan myös hyvin pieneltä tuntuvin keinoin. Askeleet sitä kohtaan eivät aina ole suuria. Aistivammaisten parissa toimiessa jo heidän aktiivinen mukaan ottaminen toimintaan ja suunnittelemiseen voi viedä vauhdilla kohti voimaantumista. Tutkimuksien perusteella aistivammaiset haluavat myös tulla kuulluksi. Se vaatii heidän parissa toimiviltaan vain kuuntelua. Arvostuksen osoittaminen ja ystävystyminen eivät ole myöskään suuria tekoja tehtäväksi. Olosuhteet voimaantumiselle ovat suhteellisen helposti luotavissa. Työskennellessäni vammaisten parissa olen huomannut, kuinka paljon ystävällisillä sanoilla, arvostamisella, mielipiteen kysymisellä ja osallistamisella on merkitystä yksilön hyvinvointiin. Myös kirjallisuuskatsaukseeni valitsemat tutkimukset tukivat havaintoani.

7.2 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyötä tehdessä on tunnistettava monet rajoitukset sekä eettiset vaikutukset joita tutkimuksen ympärille syntyy tehtyjen päätösten mukana. Työtä tehdessä on sitouduttava periaatteelliseen keskusteluun moraalisesti merkittävistä asioista. Eettisyys opinnäytetyössä on vastuullinen osa opinnäytetyön tekemistä. (Punch 2014, 37.)

Käytettäessä laadullista tutkimusmenetelmää, tutkimuksen luotettavuutta ja toteuttamista on pidettävä toisiinsa kuuluvina tekijöinä. Tällaista tutkimusmenetelmää käyttäessä luotettavuuden kriteeri on itse tutkimuksen tekijä ja hänen rehellisyytensä, sillä arvioinnin kohteena ovat hänen tutkimukseen liittyen tekemät teot, valinnat ja ratkaisut. Siksi on tutkijan oma tehtävä arvioida tutkimuksensa luotettavuutta aina, kun hän tekee siihen liittyviä valintoja. (Eskola & Suoranta 2000: 208, 2010.)

Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta tutkimusmenetelmänä on kritisoitu, koska siinä käytettävä aineisto on satunnaista, ja lähestymistapa tutkimiseen hyvin subjektiivista. Kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen liittyvä menetelmäkirjallisuus on myös vähäistä, mikä lisää kritiikkiä sen toimivuuden luotettavuuteen. (Kangasniemi ym. 2013, 292.) Koska opinnäytetyöni on yksinään minun tekemäni ja siihen liittyvät valinnat sekä ratkaisut olen tehnyt yksin, lisää se lähestymistavan subjektiivisuutta entisestään. Se saattaa vähentää tutkimuksen luotettavuutta.

Opinnäytetyössäni tutkin kuitenkin ihmisten sijaan jo olemassa olevia tutkimuksia. Kyseiset tutkimukset ovat julkisia ja näin ollen myös muiden saatavilla. En ole kerännyt opinnäytetyöhöni lainkaan henkilökohtaisia tietoja ihmisistä. Kaikkien valmiiden aineistojen suhteen on kuitenkin oltava kriittinen ja on siis pohdittava aina lähteen luotettavuutta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 188.) Näin ollen eettiset seikat opinnäytetyössäni liittyvät ainoastaan lähdekriittisyyteen.

Opinnäytetyöni aihe on kuitenkin alusta asti ollut itseäni kiinnostava, mikä on mahdollisesti lisännyt huolellisuuttani aihetta käsitellessäni.

Tietoperustani tukee myös mielestäni hyvin kirjallisuuskatsaukseni tuloksia.

Tutkimuksia aistivammaisuuteen ja voimaantumiseen liittyen löytyi suhteellisen vähän, jonka takia en voinut valita suuresta joukosta tutkimuksia vain parhaita päältä. Näin ollen tutkimusten laadussa voi olla luotettavuuteen liittyviä heikkouksia. Myös spesifioidumpi kohderyhmä esimerkiksi vain kuulovammaisiin nuoriin tai näkövammaisiin aikuisiin olisi voinut tuottaa merkityksellisemmän ja luotettavamman opinnäytetyön. Toisaalta voimaantumisen kokemukset tutkimusten perusteella ovat hyvin samankaltaisia kaikkien ihmisten kohdalla ja tutkimusten takana oleva lähdekirjallisuus voimaantumisesta käsitteli voimaantumista yleisesti, eikä voimaantumista vain tietyn ihmisjoukon kohdalla.

7.3 Jatkotutkimusaiheet

Opinnäytetyössäni olen jo aiemmin esittänyt, että tutkimuksia aistivammaisista ja vammaisista ylipäänsä, sekä voimaantumisesta samassa yhteydessä on suhteellisen vähän. Näin ollen siis hyviä jatkotutkimusaiheita voisi olla ylipäänsä tutkimukset vammaisista ja heidän voimaantumiskokemuksistaan. Mielenkiintoista olisi esimerkiksi tutkia, miten voimaantuminen ilmenee esimerkiksi vaikeavammaisilla. Johtopäätöksissäni aistivammaisten ja vammattomien voimaantumiskokemukset ovat hyvin samankaltaisia, mutta voisin olettaa, että tutkimuksessa vaikeavammaisten voimaantumiskokemuksista tulokset voisivat olla erilaisia. Tutkimus voisi olla myös vaikeavammaisten kanssa tehtävän työn kannalta aiheeltaan hyvin merkittävä. Aiheen rajaaminen myös esimerkiksi lapsiin, nuoriin tai vanhuksiin voisi tuoda merkityksellistä tietoa eri ikäryhmien vammaisten kanssa toimimiseen.

Voimaantuminen ei ole pysyvä tila. (Siitonen 1999, 164). Siksi mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisi pitkittäistutkimus, jossa tutkittaisiin yksilön voimaantumis-elämänkaarta pidemmältä aikajaksolta. Tutkimuksessa voisi selvittää, muuttuvatko voimaantumisen keinot yksilön

elämän aikana lainkaan tai merkittävästi, tai kuinka paljon niille on eri elämänvaiheissa tarvetta ylittäänsä.

Mielenkiintoista olisi myös selvittää, onko syntymästään asti vammaisten ja myöhemmin elämässään vammautuneiden voimaantumiskokemuksissa eroja. Kiinnostavaa olisi myös tutkia, eroavatko yksilön henkilökohtaiset kokemukset voimaantumisestaan paljon siitä, kuinka ulkopuoliset näkevät ja kokevat yksilön voimaantumisen.

Opinnäytetyöprosessini aikana törmäsin useasti lähteisiin joissa sivuttiin vammaisten heikkoa yhteiskunnallista asemaa ja siitä johtuvaa voimaantumiskokemusten puutetta, joten mielenkiintoista olisi tutkia myös sitä, kuinka vammaiset itse kokevat asemansa yhteiskunnan jäsenenä. Tutkimuksessa olisi mielenkiintoista myös käsitellä sitä, millaisessa yhteiskunnassa vammaiset haluaisivat asua, jos he saisivat päättää.

LÄHTEET

Eskola J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 4. painos. Tampere: Vastapaino.

Eriksson, S. 2008. Erot, erilaisuus ja elinolot: vammaisten arkielämä ja itsemäärääminen. Kehitysvammaliiton tutkimuksia. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

Eteva 2009. Yksilöllistä ja kehittyvää vammaispalvelua. Eteva kuntayhtymän toiminnan linjaus 2010–2020 pähkinänkuoressa. [Viitattu 7.3.2016]. Saatavissa: http://www.eteva.fi/Global/Tiedostot/Eteva/Oppaat%20ja%20julkaisut/Eteva_linjaus_2010-2020_web.pdf

Eteva 2012a. Tutkimusluvut. Keskeiset tutkimusalueet 2014–2016. [Viitattu 7.3.2016]. Saatavissa: <http://www.eteva.fi/Meille-toihin/Opiskelijoille/Tutkimusluvut/>

Haarni, I. 2006. Keskeneräistä yhdenvertaisuutta. Vammaisten henkilöiden hyvinvointi ja elinolot Suomessa tutkimustiedon valossa. Stakes. Helsinki: Valopaino Oy.

Hamill, A. 2012. From discrimination to action: understanding empowerment in the deaf community. Väitöskirja. Ohio: Bowling green state university.

Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Hokkanen, L. 2014. Autetuksi tuleminen. Valtaistavan sosiaalisen asianaajon edellyttämät toimijuudet. Väitöskirja. yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Homi, P. 2015. Diskurssianalyysi viittomakielisten kuurojen lapsuus- ja nuoruusajasta kokemuskertomusten valossa. Pro gradu. Turku: Turun yliopisto.

Jauhiainen, T. 2007. Huonokuuloisuus. Opas huonokuuloisuudesta ja sen ongelmista. Vantaa: WSOY.

Jämsén, A. & Pyykkönen, A. 2014. Osallisuuden jäljillä. Saarijärvi. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry.

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A.M., Jääskeläinen, P. & Liikanen E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsennettyyn tietoon. Hoitotiede 25, 291 – 301.

Karlsson, Kirsi 2008. ”Kuulonäkövammaiset eivät ole meidän kunnassa paljon esillä”. Valtakunnallinen tilannekatsaus kuulo- ja näkövammaisista vanhustyön palveluissa vuonna 2007. Helsinki: Kuurojen palvelusäätiö.

Keski-Levijoki, E. 2009. Kuurojen historiasta voimaantumiseen: kuurojen yläkoululaisten hyvinvointi koulussa ja vapaa-ajalla. Pro gradu. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kivirauma, J. 2008. Muuttuvat marginaalit: näkökulmia vammaistutkimukseen. Kehitysvammaliiton tutkimuksia 1/2008. Anjalankoski: Kehitysvammaliitto ry.

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. 380/1987.

Lehtelä, T. 2015. Kohti kuurosokean opiskelijan tasa-arvoista osallisuutta kuvailun avulla. Opinnäytetyö. Helsinki: Humanistinen AMK.

Leivonen, M. 2006. Voimaannuttaako lisäopetus? Nuorten kokemuksia Jyväskylän näkövammaisten koulun 10.luokasta. Pro gradu. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Luhtasela, L. 2009. Osallisuuden rakentuminen kuntouttavassa työtoiminnassa. Sosiaalityön erikoistumiskoulutuksen lisensiaatintutkimus. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Luukkonen, R. 2014. "Minulla on nyt rohkeutta toteuttaa unelmani." Videotyöskentely sosiokulttuurisen innostamisen ja voimaantumisen välineenä kuurojen koululla. Pro gradu. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Mahlakaarto S. 2010. Subjektiksi työssä. Identiteettiä rakentamassa voimaantumisen kehitysohjelmassa. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Malm, M., Matero, M., Repo M. & Talvela, E-L. 2004. Esteistä mahdollisuuksiin. Vammaistyön perusteet. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Mattila, H. 2008. Voimaantumisen ydin. Sosiaali- ja terveysalalla toimivien ihmisten mahdollisuuksia voimaantua työssään. Väitöskirja. Kuopio: Kuopion Yliopisto.

Ojamo, M. 2014. Näkövammarekisterin vuosikirja 2013. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Näkövammaisten keskusliitto ry.

Punch, K. 2014. Introduction to social research: Quantitative & Qualitative approaches. Washington DC. Sage.

Pääkkönen, T. 2014. Osattomuuden kokemuksista voimaantumiseen. Voimaantumista edistävät tekijät Tilke-päivätoiminnassa nuorten kuvaamana. Pro Gradu. Tampere: Tampereen yliopisto.

Räsänen, J. 2006. Voimaantumisen mahdollistaminen ja ratkaisut. Yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön valtaistaminen. Järvenpää: Julkiviestintä Oy.

Räty, T. 2010. Vammaispalvelut. Vammaispalvelujen soveltamiskäytäntö. Vaasa: Arkmedia Oy.

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. [Viitattu 7.3.2016]. Saatavissa: http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Salminen, A-L. 2013. Kuntoutus näkövammaisen nuoren itsenäistymisen tukena. Sosiaali- ja terveysturvan selosteita. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Salonen, M. 2012. Voimauttavan vertaisohjauksen käsikirja. Helsinki: Leijonaemot Ry.

Savo, E. 2011. ”Hei mä pystyn tekemään monia juttuja, vaikken näekään!” Henkilökohtainen avustaja näkövammaisen henkilön voimaantumisen tukena. Pro gradu. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulun yliopisto.

Snellman, S. & Lindberg, T. 2007. Apua – kuulovammainen oppilas on luokassani! Rauma: Oy Studio Lindberg Ab.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2010. Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle. Suomen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO 2010–2015. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:4.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. 2§. [Viitattu 6.8.2016]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Särkelä, M., Viander, R., Häkkinen, K. & Blomqvist, J. 2009. Jokainen on kansalainen. Huono-osaisten osallisuus ja aktiivinen kansalaisuus. Jyväskylän yliopisto. [Viitattu 4.6.2016]. Saatavissa: <http://www.kansalaisareena.fi/JokainenOnKansalainen2009.pdf>

Ulkoasiainministeriö 2014. Valtioneuvoston ihmisoikeusselonteko. Jyväskylä: Grano Oyj.

Vehmas, S. 2006: Kehitysvammaisuus, etiikka ja sosiaalinen vammaistutkimus. Teoksessa Teittinen, A. 2006. Vammaisuuden tutkimus. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus.

Vilkka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. painos. Juva: PS-kustannus.

